

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

1

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

תפתח הרעה על כל-ישבי הארץ : (טו) בני-הנגבי קרא לכל-
משפחות ממלכות צפונה באם-יהוה ובאו ונתנו איש כסאו פתחו
שערי ירושלים ועל כל-חומתיה סביב ועל כל-ערי יהודה :
(טז) ודברתי משפטי אותם על כל-רעתם אשר עזבוני ויקטרו
לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם : (יז) ואתה תאזור מחניה
וקמת ודברת אליהם את כל-אשר-אנכי אצוה אל-החת מפניהם
פן-אחתה לפניהם : (יח) ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר
ולעמוד ברזל ולהמות נחשת על-כל-הארץ למלכי יהודה לשרית
לכהניה ולעם הארץ : (יט) ונלחמו אליך ולא-יוכלו לך כי-אתה
אני באם-יהוה להצילך :

ב (א) ויהי דבר-יהוה אלי לאמר : (ב) הלך וקראת באזני
ירושלים לאמר בזה אמר יהוה זכרתי לך חסד נעורייך אהבת
כלולתיך

ד ש י

משפטי אותם - אהובת עמם עם יהודה וירושלם : (יז) תאזור מתנד -
לשון זרות באיש חיל : (יח) למלכי יהודה - כנגד מלכי יהודה : (יט) ונלחמו
אלך - ויחוקדו ויגינו ומגיתין למיסתד פתגמי נביאותך :
ב (ב) זכרתי לך - אס הייתם שנים חלי תאוותי לרחם עליכ' כי זכרתי חסד
נעוריך ואהבת בלילות חופתך שהכללתך לחופה ול' הכנס' הוא כלולתיך
גוני "ע

מכלל יופי

משקל פרקו נומי הזהב זהו אדם מפי המסרת שהוא על חרבו מאד לית דכותיה ועל
חרבו המים אומר שהם שנים ונפסוק : (יד) לא יכילו המים , לא יחזיקו המים לא יכילו מהם
כי הם נשברים כמו אנפס בת יכיל : (טו) העבר ישראל, הה"א פתוחה כי היא לתמיה :
(טז) נצחו , ענין הנערה והדלקה כמו ומת נסככי היער והוא על דרך עריכס גרופית אש -
זיס לפרש ענין שממה וכן ת"י וקרוהי זדין ושרשו ינת זכתיב בה"א וקרי בו"ו כמו ידיכולא שפכה
והדומים לו : (יז) והחופנס , כתיב וקרי ותחפנסם והוא עיר בארץ מצרס תקרא בזה ובוה
כי קרובים הם : ירעוך , ישנרוך כמו רועה המרועעה רועה עקרה ורועה דליותו ורעו את ארץ
אשור : (יח) הלא זאת תעשה לך , אמר תעשה בלשון נקבה על עונך שהוא מקור לפי שהמקור
הוא כמות השם ויבא בלשון זכר ולשון נקבה" ונמכלל בא בלשון נקבה אע"פ שאינו בה"א וחברו
בלשון זכר כמשפט באמרו כי רע ומר עונך וכשוכרו בלשון נקבה ואמר עליו תעשה לך כאלו אמר
תעשה עזיבתך כי המקור כמות השם וכן בא בלשון נקבה כמו הנקלה נעיכס התחמן במלך :
בדרך , אמר בדרך ניריעה כלומ' הדרך הידוע' שהלכו בה אבותיך הראשונים : (כ) ומשבתיך
ענין

ירמיה ב

כל־ול־תִּיָּד לְכַתֵּב אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה : (ג) קֹדֶשׁ
 יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֵאשִׁית חֲבוּאֲתָהּ כָּל־אֲכָלָיו יִאֲשָׁמוּ רָעָה חָבֵא
 אֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה : (ד) שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפָּחוֹת
 בֵּית יִשְׂרָאֵל : (ה) כֹּה יֹאמַר יְהוָה מִה־מִּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל
 בִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי וַיִּלְכוּ אַחֲרַי הִהָבֵל וַיִּהְיֶה בָלֹו : (ו) וְלֹא אָמְרוּ אִידָה
 יְהוָה הִמְעֵלָה אֶתְנוּ מֵאַרְצָן מִצְרַיִם רִמּוּלֵיךָ אֶתְנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן
 עֲרָבָה וְשׁוּחָה בְּאַרְצָן צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאַרְצָן לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־
 יֵשֵׁב אָרֶם שָׁם : (ז) וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמֶל לֶאֱכֹל פְּרִיָּהּ
 וטובה

ר ש י

נוזי"ש זלע"ז : (נאסע"ם, Noees. זל"א האכזייט) . ומה הוא חסד נעורידך
 לכתך אחר שלוחי משה ואהרן מארץ נוסבת ינאלת למדבר ואין גדה לדרך כי האמנת
 זי : (ג) קדוש ישראל . כתרומה : ראשית תצוהתה . כראשית קציר לפני
 העומר שאסור באכילה והאוכלו מתחייב כן כל אוכלו יאשמו כן תירגס יונתן :
 (ו) ולא אמרו חיה' . כי נלך אחרי אלהים אחרים : ערצה פלגור"א
 זלע"ז . Planure . (מלה נוסבת זלשון , פלאך , עבן) , ושוחה אינפושיא"ה
 זלע"ז : (אנפח"ע , Enfosfes. זל"א פאללר גרונן) גיה דיסקאט"ה זלע"ז
 (ר"ל דעגאטע , Degate. זל"א פערדארצן פערוויסט , כמו לקמן י"ד ו')
 זלמות . לשון חשך הוא : (ז) אל ארץ הכרמל . לארעה דישראל דהוות
 מנצבא

מבלל יופי

ענין המרד . J והטעם כירע ומריה לך על עונך את ה' אלהיך ועל שלא היתה יראתי ופחדתי
 אליך . או פירושו לא אמרתי כי רע ומר דרך גיווס להפחידך , כדרך המוכיחים כי באמת ינא
 לך הרעה והעונש נאס ה' אלהים זבאות . ל"ט] : ולא פחדתי , שם זב"א הנקבה כי הכפרד
 פחדה בשקל אהבה אחוה : (כא) כי מעולם , מזמן רב : לא אעבור פי' לא אעבור בנריתך ,
 ובפירוש לא אעבור עוד על מצותיך והכתוב אעבור כלומר לא אעבור עוד ע"ז : צעה , הולכת
 ונוסעת ממקום למקום ובן מהר זועה להפתח וכן זועה ברוב כמו או הוא פועל ינאל ואמרו
 זועה זוכה כי כן דרך הזונה ללכת ממקום למקום ומבית אל בית כמו שאמר עליה במקום אחר
 זביתה לא ישכנו רגליה : שורק , הוא המשונח ממיני הגפן . וכתב הר"י בן גיאית שהוא מין
 הטוב מן הגפנים שהענבים לא ימנא בהם חרצן : סורי , תאר פי' ינאל תארי העין פעמים
 בשורק כמו ותבט עיני בשורי , שובי מלחמה . רזכה לומר הנטישות הסורים מן הגפן כלומר כך
 בהפכת' לי כסורי הגפן ופנפן ככרי' שפירותי' באושי' לא ענבי' . ונפן ימנ' זל' זכר ונקב' זל' זכר
 גפן בוקק ובל' נקבה והיא כפירת' לגפן אדרת הגפן נכריה : (כב) כי , מלת הטעם לרבות :
 בנחר , הוא מענין ויתר ממקומו שענינו ההסרה וההעתקה מהמקום ונקרא כן לפי שמעביר
 הכתם ומסירו ממקומו , ויש מי שפירש שהו' שקוין לו זלע"ז אלו"ס שמלבנים בו הנמר ויש שפירש
 שהוא העפר שדומים בו הראש ומנקין בו כל דבר . בורית , שרשו ברד . כי הרי"ג היתה ראויה
 להדגש

תרגום אשכנזי

ליבע צו פיר אלס ברויט , דא דוא מיר נאכפאלגטעסט אין דיא אוויסטע , אין
 איין אונבעזעעטעס לאַנד . (ג) דאָרום איזט ישראל דעם עוויגען זיין הייליג-
 טהום , איזט איהם דער פֿריכטע ערסטלינג ; ביסען זאלל דעריעניגע , דער
 צאהן און איהן לענט , אונגליק טרעפֿע איהן , זאָ שפּריכט דער עוויגע .
 (ד) דוּערט דאָ וואָרט דעם עוויגען , הויז יעקב'ס , אונד איהר געשלעכטער
 ישראל'ס ! (ה) זאָ שפּריכט דער עוויגע : וואָס פֿיר אונרעכט ענטדעקטען
 איירע פֿארפֿאהרען און מיר , דאָס זיא זיך פֿאָן מיר ענטפֿערנטען ? בעטהערט
 נאָך וואָהן וואָנדעלטען ? — (ו) דאָכטען ניכט : וואָ איזט דער עוויגע , דער
 אונס אויס דעם לאַנדע מצרים הינויף געפֿיהרט , דער אונס אין דער וויסטע
 געלייטעט האָט ? אין איינעם עדען , וויסטען לאַנדע , אין איינעם לאַנדע , וואָ
 דיררע אונד טאָדעסשאַטטען העררשעט ; אין איינעם לאַנדע , וואָ ניטאָנד דורכֿ-
 רייזטע , דאָז ניא בעוואָהנט וואָר . (ז) דאָרויף בראַכטע איך אייך אין איין ערענ-
 דייכעס לאַנד , דעסען פֿרוכט אונד איבערפֿלוס צו געניסען ; אונד איהר קאָמט
 העריין

ב א ו ר

אשר אורסה לו , וכן אמר יחזקאל (ט"ז) ומרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים . נעוריק .
 על דור המדבר , וקורא הימים הקדמונים ימי נעורים , בדרך השאלה , כמו שהנערים קודמים
 לנחורים ולזקנים . (מדברי רד"ק) . כלולוחיך . שם מן כלה . כי כנסת ישראל נדמית
 לכלה , ביום מתן תורה , והקדוש , ברוך הוא , נדמה לחתן . (הנ"ל) . (ג) קדש וכו' .
 נחשב כמו קודש , שלא יאכלנו זר , ומה שאמר , ראשית תבואתו , הוא כפל ענין בגלות שנות ,
 כי התרומה , שהיא ראשית התבואה , היא קדש , וכל זרים אוכליה יש עליהם אשם , כן
 ישראל , אף על פי שהקדוש , ברוך הוא , מביא עליהם האויב , הוא נענש עליהם , כי זוכר
 להם חסד נעורים , שהוא חסד האבות , כמו שראינו בסכריב , וכן נבוכדנצר , ולעונש
 ישראל נחרבה בבל , כמו שכתוב . (הנ"ל) . ישראל וגו' . קודשית אינון בית ישראל קדם ה' ,
 ועל בזויהו , כדמעה ארמשה עללא , דמן דאכיל מיניה , סייב לממת , וכשירו חכד עומר
 ארמותא , דעד לא מקרבין מניה כהניא , בני אהרן , קורבניא על מדבא , מן דאכיל מניה
 מתחייב : אף כן כל בזויהו דבית ישראל , יחובון , בישתא תיתי עליהו . (הכשדי) .
 (ד) וכל משפחות וכו' . אף אותן , שכבר נלו לארץ אשור . (המבאר בהפטרות) .
 (ה) אבותיכם . הדורות הראשונים , משכנכו לארץ , שעבדו עבודה זרה . (רד"ק) .
 וילכו וגו' . נפתו נשיריות לבס הרע , ללכת אחרי הנלי הנזים , אשר סביביתם .
 (ו) איה ה' וכו' . לא כתנו על דעתס , לאמור , איך נעבד אלהים אחרים , ואיה ה' ,
 המעלה אותנו ? כלומר , איה השלכנו אותו אחרי גווינו , ולא פנינו אליו ? (רד"ק) .
 דשווה . וסרוב . (הכשדי) . ופן מתורגס אשכנזית . וראה בדברי רש"י ז"ל בזה .
 וצלמות . הוא שם ההרכבה , מן כל ומות , וכן תרגומו , כי במקום , אשר לא דרך בו כף
 דגל סי , יאמר לו , דרך דמיון , שהמות שוכן בו , ויעש נלו על הארץ היא . (המכס
 המבאר בהפטרות) . ולא ישב וגו' . שמה תאמר , כבר בימים ההם נתישבו המקומות ההם ,
 ואחר כך חרבו , וסנו מדבר ? זה לא היה , כי אין המקומות ההם ראויים לישב , כי אינם
 מקוים זרע . (מדברי רד"ק) . (ז) ואביא וכו' . מה שמך אותה אל הכרמל , לפי שהארץ ,
 הנעבדת בשדות ובכרמים ובאילנות טובים , נקראת כרמל , ולפי שארץ ישראל היתה כן ,
 כמו שכתוב עליה (דברים ס' ס') ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון וגו' , קראה ארץ
 הכרמל . (הנ"ל) . אל ארץ הכרמל . לארע דישראל , דהוית מנבא ככרמלא .
 (הכשדי) . וראה בפסר ישעיהו (י"ד י"ח) . ארצו . ארע בית שכינתי . (הנ"ל) .
 לחועבה

דש
 בא
 חות
 עול
 יה
 ירין
 לא
 דיה
 וריך
 מנת
 לפני
 תן :
 ור"א
 י"ח"ה
 לע"ז
 (ו)
 הוות
 נחתי
 ת יבא
 נספרד
 דיתך ,
 הולכת
 ואמרו
 אחר
 זא מין
 נעמים
 מר כן
 זכר
 רבות ;
 מעביר
 שפירש
 דאווה

תרגום אשכנזי

העריין , אונד פֿעראונרייניגטעט עם , מיין אייגענטהום האַכט איהר צום גרייעל
 געמאַכט . (ח) דיא פריסטער דאַכטען ניכט : וואָ איזט דער עוויגע ? דיא האַנד
 דראַבער דעם געזעצעס וואָללטען מיך ניכט קעננען , דיא דזירטען (קעניגע)
 עמפערטען זיך ווידער מיך ; דיא פראַפֿעטען ווייזאָגטען פֿיר דען בעל , אונד
 אונניצען וועזען הינגען זיא נאָך . (ט) דאָהער , שפּריכט דער עוויגע , ווערד'
 איך בעשטענדיג מיט אייך האַדערן , יא , זעלבסט מיט איירען קינדעסקינדערן
 ווערד' איך נאָך האַדערן מיססען . (י) דען געהט הינאיבער צו דען אינוועלן דער
 כתיים , אונד זעהט צו ! זענדעט נאָך קדר , אונד לאַססעט עמויג נאַכפֿאַר
 שען ! זעהט , אָב יע זאָ וואָס געשעהען ? (יא) אָב יע איין פֿאַלק וייגע געטטער
 (דיא דאָך קיינע זינד) וועקסעלטע ? — אונד מיין פֿאַלק האַט דיא מאַגעסטעט
 מיט נוצלאָזעם געוועקסעלט ! (יב) היממעל ! שטוינעט דאָראָב , בעכט אונד
 ער

ב א ו ר

לחועבה . כתרגומו : לפולחן טענותא , שהם תועבת ה' . (החכם המבאר בהפטרות)
 (ח) וחופשי וגו' . הם החכמים , לומדי התורה , לא ידעו , שלא למדו התורה לשמה ,
 לקיים מה שכתוב בה , אלא לומדים בפה , ולא בלב , זהו , לא ידעו , כי המחשבה הטובה ,
 והמעשים הטובים , הוא דעתה , לא הלימוד לבד , וינתן תרגום : ומלפי אורייתא לא אליפו
 למידע דקלתי . (רד"ק) . והרועים וכו' . הם המלכים , שהם רועי העם , כמו שהרועים
 רועים הנאן , וכן תרגם יונתן : ומלכיא מרדו במימרי . (הכ"ל) . והגבאיאם וגו' .
 וגבאי שקרא מתכבז בשום טענותא . (הכשדי) . לא יועילו . האלילים , אשר לא יועילו ,
 ולא יעילו , כי תוהו המה . (ט) לכן עוד וכו' . אדבר אתכם עוד דברי ריב ותוכחה ,
 ואמר עוד , כי הקדים בדברי תוכחה , באמרו (פסוק ה') מה מצאו אבותיכם וגו' , ואמר ,
 כמו שאמרתי על אבותיכם , כן אני נריך לאמור לכם , כי גם אתם רעים כמותם , וכן אהיה
 נריך להריב עם בני בניכם , כי גם הם ירעו כמוכם : וזה על הדרך , שאמר משה רבינו
 (דברים ל"א כ"ט) : כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך . (רד"ק) .
 ואח בני וגו' . ומן בני בניכם , דאם יעזרון כעובדיכם , אלא עתיד לאתפרעא . (הכשדי) .
 (י) איי כתיים . הכוונה פה על היונים (ראה בספר בראשית יו"ד ד') , אשר נתיישבו בימי
 קדם בגלילות איי ים האמצעי , ועל הרומיים , אשר גם הם ישבו סמוך לקוף הים ההוא .
 וראה בספר ישעיה (כ"ג א') . וקדר . הערביים , השוכנים למזרח ארץ ישראל , ראה
 בספר ישעיה (מ"ב י"א , ס"ז) , והנה הזכיר הכביא מדינות עובדי אלילים ממזרח וממערב .
 שלחו וכו' . ולמדינת ערבאי שלחו , ואסתכלו לקרא ! וחזו עממיא , דגלן מדרך לכרך ,
 וממדינה למדינה ; כטלני ית טעוותרון , ומובלני להון עמהון , ובאתר דאינון שרן , פרסין
 ית משכניהון , ומקיימין ית טעוותרון , וסגדין להון . הידא היא אומא ולישן , דעבדת
 כוותכון , בית ישראל ? (הכשדי) . והחבוננו מאוד . דרשו וסקרו היטב . (יא) ההימור .
 שרשו ימר , והוא ענין סילוף , מלשון הוא ותמורתו (ויקרא כ"ו יו"ד) , ויהיו ימר ומור
 ענין אחד , כמו ישע שוע , טוב יטב , ודומיהם , ובמסורה נמסר פה : לית ומלא .
 וראה בדברי ר' שלמה בן מלך בזה . והמה וגו' . מאמר מושג (פארענטהעוים) , ולכן
 הוא מופסק בטעם אמת , שהוא מפסיק יותר מאשר לכינוי , כמשפט . כבודו . פולחני ,
 די בדיליה אלא מייתי עליהון יקרא . (הכשדי) . והנה הרחיק בזה את ההגשמה , כדרכו
 תמיד , וגם החכם המתרגם אשכנזי הרחיק אותה במתק לשונו . (יב) שובו . ענין תמהון ,
 כמו שביאר רש"י ז"ל , וכאשר מתורגם בל"א . ושערו . כמו (דברים ל"ב י"ב) אשר לא אערום

אבותיכם

וּמִיָּבֵה וַתְּבֹאוּ וַתִּטְמְאוּ אֶת־אֲרָצִי וַנַּחֲלֹתִי שְׁמֵיכֶם לְהוֹעֵבָה :
 (ח) הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אִיִּהּ יְהוָה וְהַפְּשִׁי הַחֲתוּרָה לֹא יָדְעוּנִי
 וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים נָבְאוּ בַבַּעַל וְאַחֲרָי לֹא יוֹעִלוּ הִלְכוּ :
 (ט) לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב :
 (י) כִּי עָבְרוּ אֵינִי כְּתוּיִם וְרָאוּ וַקָּדַר שְׁלַחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מְאֹד וְרָאוּ הֵן
 הִיְהִה כְּזֹאת : (יא) הִהְיִמִּיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּרָה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי

המיר

ר ש י

מנצח ככרמלא • פי' נטועה כיער : (ח) תופשי החורה • סנהדרין :
 והרועי' • המלכים : נבאו בצעל • צסם הצעל : (ט) עוד אריב • טרם
 חזיא עליכם רעה התווכח עמכם עוד על ידי נביאי העפ"י שרצתי עמכם כבד
 ימים רבים : (י) איי כתיים • לחיי כתיים איי אישל"ש בלע"ז : (חיל"ס
 Iles. בל"א אינזלן כמו לקמן מ"ז ד'), וקדר שלחו • ולקדר שלחו לראות מנהגם ;
 והתבוננו מאד • ושימו לב להסתכל בדבר יפה : הן • כמו אם המיר גוי מהם את
 אלו ורועי' שהמה לא אלהים ועמי המיר את כבודו אשר בי היה נכבד • וכתיים
 וקדריים יושבי אהלים ורועי מוקנה ונוסעים וסולכים ומטלטלין מומרעה למרעה
 ומודבר למדבר ונוסאים את אלהיהם עמהם למקום שחונים שם ואני נשאתי
 אתכם עד אשר קבעתי אתכם והנהתי' אותי כך תירגם יונתן ורבותינו אמרו
 כתיים עובדי' למים וקדריים עובדים לאש ואע"פ שיודעים שהמים מכבין את האש
 לא הניחו את אלהיהם : (יא) בלא יועיל • צע"א שאין צם תועלת :
 (יב) שמו שמים • לשון תמהון שגוי השתוממו והוא לשון צווי כמו אם כה יאמרו
 אלינו

מכלל יופי

להדגש לולי כי לא תקבל דגש ומשפטו צררית בשקל גפרית חותם תכנית ולפי שהוא מצרר הצנר
 בקרא צורית • ופירש רבי יונה כי הוא עשב שמכבסו צו , ויש מפרשים אותו כי הוא הנקרא
 ובלע"ז סב"ן : נכתב , כמו נרסס ורבותינו ז"ל קראו לרושם הדבר כתם : (כג) בכרה ,
 הכבורה מן הגמלים עולת ימים והיא רצה יותר מהזכר : משרכה , מענין אם מקוטועד שרף
 בעל כלומר מכלכל' דרכי' ורצה סניב הנעל כמה פעמים : (כד) פרה , נכתב בה"א כמו באל"ף
 פרא אדם הן פראים במדבר והוא חמור הבר : למוד , תאר ענינו הלמוד וההרגל וזכר הפרת
 צפסוק וזכר ונקבה כי פרא הוא לשון כלל לזכר ולנקבה כמו חמור ושור ויהי לי שור וחמור •
 ואפשר שהנקבה רצה יותר לפיכך זכר לשון נקבה ואמר באות נפשה אבל אשר שהוא כתוב נפשו
 לשון זכר כאמר המשל הזה על זה והקרי נפשה כמו שהוא רוב הפסוק בלשון נקבה : שאפה
 רוח , כמו שאפו רוח כתנים והיא ההרחה ומשיכת האויר אל האף ענין בליעה • או יהיה ענין
 הנטה ויהיה פירוש רוח עבר או פאה : האנחה , מן אנה לידו שהוא ענין גרם הדבר וסנובו :
 בחרשה , הקדש שתשלם הריונה או היא מלאה וכבדה ואז יוכל להשיגה ולמלאה כן כנסת
 ישראל

ירמיה ב

המיר כבודו בלוא יועיל : (יב) שמו שמים על-זאת ישערו חרבו
מאד נאם יהוה : (יג) בישתים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור
מים חיים לחצב להם בארות בארות נשפריס אשר לא יכלו
המים : (יד) העבר ישראל אם יליד בית הוא מדוע הייה לבו
פחה בס"פ : (טו) עליו ישאגו כפרים נתנו קולם וישיתו ארצו לשמח
ערו נצרתה נצחו קרי מבלי ישב : (טז) גם בני-נה ורהפנתם
ותחפנתם קרי ירעוך קדקד : (יז) הלא-זאת תעשה לך עובד את
יהוה

ר ש י

חלניו דומו (שמואל א' י"ד) : ושערו : לשון סער : חרצו מאד . כאילו אתם
נחרצים על בית המקדש שעתיד ליחרצ : (יג) שתיס רעות . חס המירו יראת'
ציונא זה יש כאן רעה ועכשיו שחותי עזבו שלי מקור מים חיים ללכת אחרי
ע"א שהי' כבורות של מים מכוונסין ונשברין ונסדקין ומימיהם נבלעים צסדקיהם
אשר לא יוכלו טיכדר"ונט זלע"ז (טיענדרחנ"ט , Tientront זל"א ווערדן
פחטען , האלטן) את מימיהם שהמים מטשטשין את שפתם וכתליהם
וכס נופלין : לחצוב : לחפור : (יד) יליד בית . בן האמה : (טו) ישאגו
שואגים ל' הוה : כפירים . מלכים : נחה . נחתו צאש : (טז) גם בנינוף
ותחפנתם הם מזרים שאתם צוטחים עליהם לעזרה : ירעוך קדקד . ירצו
גלגלחכם . ירעוך לשון רינינה כדמתרגמינן ורצון ורעוע : (יז) הלא זאת תעשה
לך . הלא את הרעה ואת הפורענות הזאת תגרום לך האשמה והעון אשר עזנת
את

מכלל יופי

ישראל רוצה לומר צדש שנגור עליה שלא תוכל להנצל מחף מבקשיה והוא חדש אב ומלאונה
ולברי"קס פירוש אחר בשרשו : [ופארש חדש פירש הרי"קס נבדשה מקור כלומר למה לא ייעפו
כל מבקשיה כי בכל עת ומלאו אותה נבדושה כאלו עתה מתקלת לרין לפניהם . וראיתי מי שפי'
פרא למוד מדבר שהיו ישראל למודים מזמן המדבר שכהיו להם כמא בקע האל ית' צור ויוזבו מים
ומשכ שכן יהיה תמיד אבל לא נעשה ענתו כי באות נפשה שאכלו מלוחים ואותה נפשם מים
שאפיה דוח שנתנו להם הישמעאלים נודות נפוחים ומחו שמונים אלף בחורים כמו שספרו רז"ל .
ופירוש תאנתה מענין תאניה ואניה כלומר הנכיה שזכו בלינה הוא על ענין המרגלים מי
ישיבנה וכמו שאמרו רבותינו ז"ל אמר ר' חסד בכתב נכיה של חכם אני אקבע להם נכיה
לדורות על כן נבדש שעשו אותה נכיה . ייה תשעה באב ומלאונה . ואתה תראה כי החדש הקניע
לרעת ישראל הוא חדש אב בליל ט"ג נגזרה גזירה על דור המדבר ששם ימותו , בו ביום נחרצ בית
ראשון ובית שני , בו ביום נחרצ אלכסנדריה , בו ביום היה גרום אינגלה טירה , בו ביום נעשה
גרום ברפת , וכשגזר מלך ספרד גרום על כל היהודים אשר בכל מדינות מלכותו שיצאו כחשש
סדשים כשלים וכהיה יום היציאה ע' באב והיה לא ידע מזה הזמן דבר כאלו מן השמים הדריכותא
להגבלת הזמן הזה לקיים דברי הנביא שאמר בחדשה ומלאונה . ל"ג] : ימצאונה , בא גתופפת

תרגום אשכנזי

ה

עדרעקקעט זעהר! שפריכט דער עוויגע . (יג) דען איין צווייאַפּאָך איבער
האַט מיין פּאָלק בעגאַנגען : מיך , דיא קוועללע דעם עוויגען וואַסכערס האַבען
זיא פּערלאַססען , אום זיך ציסטערנען צוגראַבען , לעכריגע ציסטערנען , דיא
קיין וואַססער האַלטען . (יד) איזט ישראל איין קנעכט דען , איין הויגעבאַרנער
שקלאַפּע ער ? וואַרום וואַרד'ער דען צור בייטע ? — (טו) וואַרום בריללען
לעווען , ערהעבען איהרע שטיממע איבער איהם ? מאַכען זיין לאַנד צור איינערע ,
זיינע שטערטע צו רואינען , אויס מאַנגעל אָן בעוואַהנער ? — (טז) אויך דיא
זעהנע נוה'ס אויג תּהפּנחם צערשמעטערן דיא שייטעל דיר ? —
(יז) דיס האַט עס דיר פּעדאוראַכעט , דאַס דוא דען עוויגען , דיינען גאַטט ,
פּער=

ב א ו ר

אבותיכם , ונאח רבבמ'ן ז'ל : לא יראו מהם , לא עמדו שערותם מפניהם , כי דרך
שערות האדם לעמוד מפני היראה , ואנכי תרגמתי לפי הכוונה . (המבאר בהפטרות)
(יג) אותי וגו' . פולחני שבקי , די בדיליה אנא מייתי עליהון יקרא , כמבוע דמיין , דלא
פסיק , ושעו בתר טעויותא , דאיכון להון כגובין תבירין , דלא יכלין לקיימא מיא . (הכשדי)
מקור מים וכו' . המשיל הטוב , המשפיע לישראל , בעודם מחזיקים בתורתו , למקור מים
חיים , שנובע מים בלא הפסק , כן הייתי להם אני , ועזבוני , לעבוד אלוהות , שהם להם
כמו בארות נשברים . (רד"ק) . יכילו . יחזיקו , כמו (מלכים א' ז' כ"ו) אלפים בת יכיל .
(הכ"ל) . (יד) העבד וגו' . הה' אפתיחה , כי היא לתמיהה , כלומר , אס עבד הוא ,
או יליד בית , שנילד מן השפחה , שיש לו לאדם בניתו ? והלא נקרא בני בכורי (שמות ד'
כ"ב) , בניס אחפס לה' אלהיכם (דברים י"ד א') , ומנהג האב לרחם על הבן , ואיך נטשו
האל , שיצו איתו אויביו ? וכי עבד הוא , שאין משגיח האדון כל כך עליו , כמו שמגניח האב
על הבן . (רד"ק) . מדוע וכו' . אס כן , שאינו עבד , ולא יליד בית , מדוע היה לבנו ?
(המבאר בהפטרות) . (טו) עליו וגו' . מדוע (בפסוק הקודם) מוטף ענמה ואחר עמה ,
מדוע עליו ישאגו וכו' . (הכ"ל) . ישאגו וגו' . מדוע עליו ישאגו כפירים , ונתנו קולם עליו ,
הנהילוהו בקולם , ובזוהו בידם , ומדוע היה זה ? והכפירים הם מלכי האומות , נדמו
לכפירי אריות , והשאלה הזאת , כאילו ישראל שואלים , מדוע היה להם כל זה ? והנביא
משיבם (פסוק י"ז) : הלא זאת תעשה לך עובד את ה' אלהיך . (רד"ק) . כפירים .
מלכיא' . (הכשדי) . נתנו קולם . ירימון קלהון . (הכ"ל) . עריו נצחו . קרוהי נדיין .
(הכ"ל) . וכן מתורגם אשכנזית . (טז) גם בני וכו' . אמר הנביא . והשיב להם ,
כתופש דנריהם , כן הוא , כמו שאתם אומרים , ועוד , כי אפילו בנינוף ותחככחם , שאת
צוטפת בהם , והולכת למזרים , לנפש עזר ממזרים , גם הם ירעוך קדקוד , ומה יעשה לך
כל זה ? עובד את ה' אלהיך . (רד"ק) . ירעוך וגו' . ישנרוד , כמו (ישעיהו כ"ד י"ט)
רועה המרועעה הארץ , ורעו את דליותיו (להלן י"א ט"ז) , ורעו את ארץ אשור (מיכה ה'
ה') , ומה שאמר קדקד , כי מכת הקדקד מכה רבה היא , מוחצת הראש באמצע , כי
הוא חוצה הראש , וטרף זרוע אף קדקוד . (הכ"ל) . והכשדי תרגם בדרך משל (אללע=
גאריש) : יקטלון גנרד , ויבזון נכסך . (יז) הלא זאת וכו' . זאת היא הסבה , שנהיית
לנו . (המבאר בהפטרות) . עובד את ה' אלהיך . בא המקור עם חינוריו במקום השם ,
וכן הוא בלע"ז (דאן פּערלאַססען דיינעם גאַטטעם) . ואנכי תרגמתי לפי הכוונה ,
ולפי הנאות בלשון , שאות פה , וכן להלן (פסוק י"ט) רע ומר עובד וכו' , ועיין מה
שכתבו חבירי בניאורם של איכה (א' י"ד) , בפסוק בידי לא אוכל קום . (הכ"ל) . בעת
וגו' . הוא היה עליך אותך בדרך ישרה , ואת נטית מעליה , ועזבת את ה' , ללכת אתרי
אלהים

הרגום אשכנזי

פֶּעֶרְלִיסְעֶסֶט , וועהרענד ער דיר אויף דעם רעכטען וועגע פֶּיהֶרְטֶע .
 (יח) וואָס ניצט דיר אַלואַ דער וועג נאָך מצרים , אום אַללדאָ שיהורוואַססער
 צו טרינקען ? וואָס ניצט דיר דער וועג נאָך אשור , אום אַללדאָ וואַססער אויס
 דעם שטראַמע צו שלירפֿען ? — (יט) דיין אייגנער פֶּרעפֿעל ווירד דיר שטראַפֿען ,
 דייע אייגע אויסשווייפֿונג ווירד דיר איבערפֿיהרען ; דאַמיט דואַ ערקעננעסט ,
 עטפֿינדעסט , דאַס עס איין איבעל אונד אונגליקבריינגענד זייא , דען עוויגען ,
 דייען גאַטט , צו פֶּעֶרְלֶאַסְסֶען , אונד דאַס דואַ קיינע פֿורכט פֿאַר מיר האַסט ,
 שפּרִיכְט דער עוויגע , דער הערר צבאות . (כ) פֿאַן יעהער האַב' איך דיין יאָך
 צעבראַכען , דייע באַנדע צערריסען , דאַבייאַ פֶּעֶרְזִיכֶּרְטֶעסט דואַ :
 „ איך ווילל ניכט ווידער איבערטערעטען ; “ אונד דאָך טרייבסט דואַ אויף יעדעם
 ערהאַבנען היגעל , אונטער יעדעם גרינען בוים שענדליכע אונצוכט .
 (כא) דאַ איך דיר צור ערלען וויינרעבע פֿפֿלאַנצטע , לויטער עכטע רייזער ;

אונד
ב א ו ר

אלהים אחרים , ואמר בְּדֶרֶךְ , ביריעה , כלומר , בדרך הידועה , שהלכו בה אבותיך
 הראשונים . (ד"ק) . (יח) ועחה וכו' . למה תלכי , לבקש עזר ממצרים ומאשור ,
 ועורך במקומך , אם תרני ללכת דרך ישרה , לא היית זריכה לטרוח בדרכים רחוקים ,
 כאלו התאווית לשחות מי שיסור , או מי נהר מלך אשור . (הכ"ל) . לדרך מצרים . ראה
 בספר מלכים (ב' כ"ג ל"ד ל"ה) , ולהלן (ל"ז וכו') . שיהור . הוא נילוס . (המבאר
 בהפטרות) . וראה בספר ישעיהו (כ"ג ג') . ומה לך וגו' . ומה לכון , למגור קיים עט
 אתרואה , לאגלאה יתכון להלאה מעבר פרת . (הכסדי) . לדרך אשור . ראה בספר דברי
 הימים (ב' כ"ח כ"ט כ"א) . (יט) היסורך וכו' . רעתך ומסובותיך , המה יענישו איתך .
 (המבאר בהפטרות) . רעתך וגו' . איתיתי עלך יסורין , ולא מנעת מנישתך ; ועל דלא
 תנתח לאורייתא , פורענותא תתעביד מינך ; ודעי , וחזי , ארי ניסתא ומיריא איתתי
 עלך , ירושלם , על דשנקתא ית פולחנא דה' אלהך , ולא שוויתא ית דחלמי לקביל עינך .
 (הכסדי) . ומשובחך . ראה בספר ישעיהו (מ"ו יו"ד) . ולא וכו' . אמר , יראתי
 ופחדתי לא היתה חליך , ולא פחדת , שאביא עליך רע , בעונש מעשיך הרעים . (ד"ק) .
 (כ) כי מעולם וגו' . מזמן קדמון שברתי עול מצרים מעליכם , וכן בכל דור ודור נתקתי
 מוסרות הגויים מעליכם , וכשהייתי מפיל אותך , היית אומרת , לא אעבור עוד על מצוותיך ,
 ולא עשית כן , אלא בנחלך . עברת על מצוותי , ושנת לעבור עבודה זרה , כמו שאתה
 עושה עתה , כי על כל גבעה גבוהה וכו' . (הכ"ל) . שברתי וכו' . תברית ניר עומיא
 מצוריקון , פסקית חניקיקון . (הכסדי) . והאמרו וגו' . ואמרתון : לא נוסף עוד
 למעבר על מימך . (הכ"ל) . לא אעבור . כן קרי , והכתיב הוא : לא אעבור ,
 בדל"ת , והטעם , לא אעבור עוד אלהים אחרים . כי על כל וכו' . דמה אותה בעבודתה
 אלהים אחרים , כמו הזונה , שתדבק מעט זמן בזונה אחד , ואחר כך תחזוק זונה אחר ,
 ותלך אחריו , וזוה המשל הסרוב דברי יחזקאל , כן את עבדת עבודה זרה פלונית זמן אחד ,
 ואחר כך עבודה זרה פלונית , ואת הולכת מגבעה אל גבעה , ומען רענן אל עזרענן ,
 לעבור ע"ז . (ד"ק) . צועה זונה . כתב הרד"ק : „ צועה , הולכת וכוסעת ממקום
 למקום , “ ולפי פירושו יתוכם (ביסט דוא איינע שטראסענהורע) , ואני תרגמתי
 לפי הכוונה . (המבאר בהפטרות) . וראה בספר ישעיהו (ס"ג א') . והכסדי תרגם בדרך
 ע"ל : את פלחא לטעותא . (כא) ואנכי וגו' . דברי האלהים אל ישראל : אני בטעתי
 אתכם למשעי הפארת , כגפן יקר , כי אבותיכם , אשרהם יפסק ויעקב , התלכו לפני ,
 והיו

ירמיה ב

ט

יהוה אלהיך בעת מולכך בדרך : (יח) ועתה מרחלך לדרך
מצרים לשתות מי שחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי נהר :
(יט) היסרך רעהך ומשבותיך הוכיך ודעי וראי כירע ומר
קמץ בז"ק עזבך אתיהוה אלהיך ולא פחדתי אליך נאם אדני יהוה
צבאות : (כ) כי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי
לא אעבוד אעבוד קרי כי על-כל-גבעה גבהה ותחת כל-עין רענן
את צעה זנה : (כא) ואנכי נטעתך שורק בלה זרע אמת ואיך

נהפכת

ר ש י

את ה' אלהיך : צעת מוליכך בדרך • שהיה מלמד אותך דרך הטובה והישרה :
(יח) מה לך לדרך מצרים • למה תעזבי אותי ותצטחי על מצרים : לשתות
מי שיחור • שטבעו זכורכם בנילוס שיחור הוא גילוס כמוה שג' מן השיחור אשר
על פני מצרים בספר (יהושע י"ג) : ומה לך • למרוד צי למען תגלי לדרך
אשור למעבר נהר פרת : (יט) תיסרך רעהך • סוף שרעתך תביא עליך
ייסוריך : ומוסרותיך • לשון צנים שוצנים (לקמן ג') : תוכיחך • לשון
מוסר : ולא פחדתי • פחד שני לא היה בלכך לירא אותי : (כ) שברתי
עולך • העול של עץ נופל צו לשון שצירה והמוסרות שהן של עור נופל בהן לשון
נתיקה : מוסרותיך • הם רצועות שקושרין בהם העול : ותאמרי לא אעבוד • על
דברך : כי על כל גבעה • אך אתה לא שמרת הצטחתך ועל כל גבעה את נועה
לשון משכב ונוע • כי משמש לשון אלא : (כא) נטעתך שורק • שורק הוא
זמורות הגפן טוב כלומר צני אבות כשרים ולדיקים ומדרשו נטעתך שורק הוספתי

לך

מבלל יופי

נו"ן עם הכנוי שלא כמנהגו והראוי ינואזה : (כה) מיחף , נקרא כן מי שאין לו מעעלים
צרגליו והוא תאר ופירושו מהלך יחף או הוא שם • ובפירושו יחף שם כי אלו היה תאר היה אומה
יחפה כי רגל היא בלשון נקבה או יהי' זכר ונקבה כמו יד והנה יד שלוח' אלי והנה צו מגל' ספר :
וגרונך , וגורנך כתיב והענין אחד אולי הם שני משקלים : מצמאה , שם בלשון נקבה בשקל
שמלה : נואש , ענין יאוש ידוע ופירושו נואש לבי מאהבת השם יתברך ואמר לא כי אינני רוצה
צו רק אהבתי זרים ואחריהם אלק והמלה הזאת יש בה הסתר ענין כי מלת נואש היא נפעל לזכר
היחיד וכמלת בזכר ונקבה ובהנים לפיכך נראה כי הנסתר לב הכולל אותם : (כו) כבושת
גנב , הפירוש הכבון כתרגומו כנהתת גנב דמתחשב מהימן ואשתכח גנב כי הגנב המפורסם
אין לזבושת : בן הובשו , פירושו היה להם להוביש : שריהם , בלא ו'ו' כמו שמש ירא ראובן
שמעון והדומים להם : וביאיהם , כניאיהם : (כז) אומרים לען ולאבן , לבלמי הען
והאבן : אביאתה , גדולי ואדוני : ילירחנו , בא חירק במקום פתח בעי"ן הפעל והקמץ
שתחת התי"ו במקום חירק כי חירק היה משפטו על המכה כי אבן תכונה בלשון נקבה והי' ראוי
ילדתו בפתח והוא כמו ילדתו ובן בטרם הרים ילדו : כי פנו אלי עורף , פנייתם אלי אינו לא

בעורף

ב א

2 1

ירמיה ב

נְהַפְכֶתָּ לִי סוּרֵי הַגֶּפֶן נְכַרְיָהּ: (כב) פִּי אֶם־הִכְבַּסִּי בַּנֶּחֶר וְהִרְבִּילְךָ
בְּרִית נִכְתָּם עֲוֹנְךָ לְפָנַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (כג) אִיךָ תֹאמְרֵי לֹא
נִטְמַאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלַּכְתִּי רְאֵי דְרָכְךָ בִּנְיָא דְעֵי מִוֶּה

עשית

ד ש י

לך ועל שבע מלות בני נח שש מאות ושש מניין שורק • סורי דיטורלטור"ש זלע"ז :
(דאטור לעטורש, Detour le tour. זל"א חזווייכען פאס וועג) גפן נכריה
הלומחת זיערים : (כב) גתר • מין אדמה שחפין ושפין זה את הזגדים :
זורית • נקיון כמו ובר לבב (תלים כ"ד) ויש לועזים זורית שאזון"ן זלע"ז :
(זיפע, כמו ישעי' א' כ"ה) : נכתם עונך • הוא כרוסם כתמא דלא דכי קן
סניאו חוניך קרמי : כתם, טאק"א זלע"ז (טאש"ער, Tachr. זל"א
זעסלעקט, זעזודלט) עונך • על עון העגל נאמר שהוא קיים לעולם כמו שנא'
זיום פקדי ופקדתי עליהם (שמות ל"ז) כל פקידות הזכות על ישראל יהא
מוקצת עון העגל בהם : (כג) ראי דרכך בניא • מה עשית וזל בית פעור
ועוד עתה את מוחזקת בחותו הדרך כזכרה קלה המשרכת דרביה זכרה גולה
בקצה זחורה שהיא אוחזת לנוע זכרי מדין (ישעי'ס') מתורגם הוגני מדין והס
גמלי' זחורי' כמו שמנינו בזנהדרין נפישי גמלי סזי דטעוני מוכי דהוגני : משרכת
מוחזקת • זדרכי נעוריה לשון מוסך סריך ויש לחברו עם שרוך הנעל (ראשית
י"ד)

מכלל יופי

זעורף והיא כפירה זי וכן זוכר כפירה זעורף הפכה עורף מואז זיש : (כט) למה זחרינו,
ענין מריבה ותלונה : (ל) לשוא הכיתי, ת"י למנן כלומר לחנם הכיתי אותם כי מוסר לא
לקחו : (לא) הדור, ה"א ה"א הקריאה כה"א הקהל חקה אחת לכם : ראו דבר ה'
הזינו מה שהוא אומר לכם כי יש ראייה בלב כמו ולבי ראה הרבה ראה דברך טובים והדומים
להם • ובמדרש כי זכנת המן הראה להם לפיכך אמר להם ראו ולא אמר שמעו : מהמרבר
הייתי לישראל, אם הייתי להם כמו המדבר או כארץ מאפליה שלא ימצא בהם האדם זרכו :
זאפליה, זמקצת ספרים מזוייקים המ"ס זפתח והאל"ף זשוא ויש ספרים זנקוד בהם המ"ס
זשוא והאל"ף זפתח והפ"א זדגש זזק וזכל הספרים היא מלה אחת וענינה שתי מלות והוא שם,
זסמך מאפל אל יה להגדיל האופל וכן שלהבת יה כהררי אל עיר גדולה לאלהים ותהי לחרדת
אלהים זפתולי אלהים • או יהיה מאפליה שם זחאר לארץ והיו"ד לישם כיו"ד זתתיה שלישיה :
רדנו, ענין זמשלה כלומר יש לנו זמשלה זסרים ומלכים לא זנוא עוד אליך ויונתן זתרגם
זטלטלנא ענין זלטול כמו זכר עניי ומרודי וכן זתרגם ועניי מרודים זטלטלין : (לב) כלה,
זקראת כן לפי שהאזה זימי הזפה כל יפיה וכל זכשייה או הם כמו זמכלל יופי : קשרוה,
רוכה לימר על החלילים והענקים שקושרת הכלה זראשה או זנרגרותיה : (לג) מה זיטיבי,
זתקני : לבקש זאהבה, לבקש זאהבת האומות : אה זרעות, זאר פירוש הנשים זרעות •
זכפירו' כלומר האומות זרעות למדת את זרכיך כלומר שזרעו' מהם והם למדו זרעותיך זכתיב
למדתי והוא זאמר הא ר"ל כאלו למדתי אותן מזרכיך זיוסרו עליך והקרי למדת כמו שפירשנו :
(לד) גם זכנפיך, זכנפי זגדך על דרך ויו זכנפם על זנדי וכל זלבושי זגאלתי • ויונתן זתרגם
זף זכתרא זשתכחית דאזדיאת דס זכאי זתרגם זכנפיך זתרא כמו ולא יגלה זכנף זכאי זמפרשי'
אותו

תרגום אשכנזי

אונר וויא וואַנדעלסט דוא צום אויסגעאַרטעמען אונר ווילדען וויינשטאַק !
(כב) וואַשע דיק נור איממער מיט ר'ויגע , נימם פֿירל זייפֿע ! דיינער זינדען
פֿלעק בלייבט פֿאַר מיר , שפּריכט גאַטט , דער הערר . (כג) וויא קאַנסט
דוא בעהויפטען : — „ איד בין ניכט אונרײן געוואָרדען , נאָר דען בעלים בין איד
ניכט געגאַנגען ? „ זיה' דאָך נור דיינען וואַנדעל אים טהאַלע , ערקענגע ,
וואַס דוא טהאַטעסט , איינער
לייכטען

ב א ו ר

והיו תמים בצננותי ומוקותי ; ואיך הריעותם מעשיכם , ונהפכתם לשורש פורה ראש ולענה ,
כזמורת נשחמות , מעלות באשים תחת ענבים . נטעהיך וכו' . ואנא קיימתכון קדמי ,
כמכנב גפכא בקירא , כולכון עבדי קשוט ; ואיכדין אשתכיתין קדמי בעובדיכון מקיקליא ,
סטיתון מנתר פולחני , הויתון כגפן , דלית ביה הנאה . (הכשדי) . שורק . ראה בספר
ישעיהו (ה' ב') . זרע אמת . אשר יתן פרוו לעמים , והוא מה שקורין (עכט) .
(המנאר בהפטרות) . סורי וגו' . סורי הגפן הם הכדיש הרעים , שמיסרין אותם מן
הגפן , שאין בהם צורך , אמר , נהפכת לי כמו סורי הגפן , או כמו גפן נכריה , שפירותיה
באשים , לא ענבים . (מדברי רד"ק) . (כב) כי אם וכו' . ארי אס תדמין , לאתנקאה
יחוביך , כמא דמקין בנתרא , ומחורין בצוריתא : הא כרוסס כתמא , דלא דכי , כן סניאו
סונייך קדמי . (הכשדי) . הכבסיו וגו' . כמו שמכבסים הגדר וצבורית , להעביר ממנו
הכתם , כן אס תכבסי עמך ותנקי , כלומר , שתשובי בתשובה , אף על פי כן אענישך על
עובך , כל כך הוא רבוענוס , והנה כתוב (להלן ד' י"ד) כבסי מרעה לנך ירושלים למען
חושעי , התשובה לזאת השאלה , כי על כל פנים , אס עשו ישראל , שבאותו הדור ,
תשובה , היו נושעים מהאויב , ולא היה מגלה אותם , אבל היו מקבלים עונש עונס הרב
בארנב , כי יש עון , שאינו מכופר בתשובה לבדה , אלא עם היסורין , שמוסקין העון אחר
התשובה , ורבותינו ז"ל (ר"ה י"ט ע"א) הקצו אלו הפסוקים , ותרנו , כי זה היה אחר
גזר דין , אלא כאן בגזר דין , שיש עמו שנועה , כאן בגזר דין , שאין עמו שנועה , כי גזר
דין , שיש עמו שנועה , אינו נקרע , כמו שנאמר (שמואל א' ג' י"ד) ולכן כשנעתי לבית
עלי , אס יתכפר עון בית עלי בזבח ובזמחה עד עולם . (רד"ק) . בנתר . לדעת קנת
(כאשר הביא גס רד"ק ז"ל) הוא מה שקוראים (אלוין) בל"א , ואחרים אמרו , שהוא מיץ
האבן , הנקרא (ואלפעטער) , ויש שתרגמו המלה הזאת (לויגע) , וכן תרגם המכס
המתרגם אשכנזית , וראה דברי ר' שלמה ג' מלך גזה . בוריה . יש מפרשים , שהוא שקורים
לו בלע"ז סבון (סאואן , זייפֿע בל"א) , ויש מפרשים , שהוא עשן , שמכבסים בו .
(רד"ק) . ובל"א מתורגם על פי הדיעה הראשונה , וראה בספר ישעיהו (א' כ"ה) . נכתם .
מענין שורש כחם , בלשון כשדים . (כג) איך תאמרי וגו' . רונה לאמור , כל כך עובך
מגולה , שאס רצית להכחישו , לאמור , לא נטמאתי , ואחרי הבעלים לא הלכתי , לא
תוכלי לכחש . (רד"ק) . ראי וכו' . זקופי עיניך על ארשתך , כד הוית יתבא בחילתא ,
לקביל בית פעור . (הכשדי) . ולדעתו כוון הכניא בזה על חטאת ישראל , אשר חטאו לה' ,
בבנתם בשטים , ונכמדו לנעל פעור , וכמו שבארו רש"י ורד"ק ז"ל , וראה בספר בנענב
(כ"ה ג') , ובספר דברים (ג' כ"ט) . אך היותר נראה מהמשך פשוטו של מקרא הוא ,
שכוונת הכניא על תועבות בני ישראל בימיו , אשר העבירו את בניהם באש למולך , בניא בן
היכוס , בפתח עיר ירושלים , ראה מזה להלן (י"ט ב' וגו') , בספר מלכים ב' (כ"ג יו"ד) ,
ובספר דברי הימים ב' (ל"ג וי"ו) . דעו וגו' . דעו , מה עבדת ? הוית דמיא לינקא קלילא ,
דמקלקלא ארשתהא . (הכשדי) . מה עשית וכו' . בניא מול בית פעור , והנה גס כן
בארנך הנה את כבכרה קלה , שמזרכת דרכיה , פעס תרוץ הנה , ופעס תרוץ הנה , כן
את , פעס את עובדת עבודה זרה פלוגית , ופעס ע"ז פלוגית . (רד"ק) . בכרה . היא
הגמלה הקטנה , עולת ימים , והיא רצה יותר מהזכר . (הנ"ל) . קלה . במרוצתה .

לך
רא
מה

ע"ז :
כריה
ים :
ז"ז :
ני כן
בל"א
שנא'
יהא
פעור
מולה
והס
ירכת
זשית

דינו
זרלא
ה'
זומים
ודבר
יכו :
המ"ס
סס ,
זרדת
ויה :
תרגם
לה ,
ויה ,
די ,
ות .
כתיב
שנו :
תרגם
פרש'

ירמיה ב

יא

עשית בכרה קלה משרבת דרכיה: (כד) פרהו למד מדבר באות
נפשו נפשה קרי שאפה רוח האנתה מי ישיבנה כל מבקשיה לא
יעפו בהדשה ימצאונה: (כה) מנעי רגלך מיהף וגורגך וגרונך קרי
מצמאה ותאמרי נואש לוא פיא אהבתי זרים ואחריהם ילך:
(כו) כבישת גנב כי ימצא בן הבישו בית ישראל המה מלכיהם
שריהם וכהניהם ונביאיהם: (כו) אמרים לעץ אבי אתה ולאבן

את

ר ש י

י"ד) קוסרת דרכי נערוחה בלבה: (כד) פרהו , שלוואדיקו בלע"ז
Salvatico (מל' איטאלי' בל"א ווילד) ויש לועזין פוליי"ן בלע"ז (פולאי"ע
Poulaie חייך יונגעס פילכען) למוד מדבר . הלמוד להיות במדברות כן
אוסבת לנוע: שאפה רוח . פותחת את פיה ושואפת רוח ולעולם הוא חוזר
למקומו: תאנתה מי ישיבנה . אותה מדת תנינים שיש בה כי גם התנין שואף
רוח כמה שאמר שאפו רוח כתנים (ירמיה י"ד): מי ישיבנה . מאותה מדה
כן אתם מי יוכל להשיבכם מדרכיכם הרעה: כל מבקשיה לא יעפו . כי על
חנם יעפו שלא יוכלו להשיגה . ומה סופה בחדשה ימלאונה חדש אחד יש בשנה
שהיא ישנה כל החדש ואז היא נלכדת אף אתם חדש אחד (הוא אב) הכן
לכם כבר מימות המרגלים שקבעו אבותיכם בכיית חנם בו תלכדו . תאנתה
שון דגרונו מינט בלע"ז (וברש"י כ"י כתוב שון דרגונמנט , ר"ל זחכ"ג
דראגאנט מאנט , Sou dragonement . בל"א זיין דראכען ארטיגעס וועזן)
לשון אחר ש"א קונטרה"ה בלע"ז . Sa cot nree (בל"א זיינע געגענד , לאנד
שאפט , כמו יהושע י"א ז') , וכן תרגם יונתן נירודא דבר אחר לשון וללה
במו תאניה ואניה (איכה ז') ל"א שאק נטר"איה בלע"ז . כמו תאנת שילה
(יהושע ט"ו): (כה) מנעי רגליך מיהף . זו היא מדתך כפרא האוסבה
לנוע בביאי אומרים לך מנעי ענמך מע"א שלא תלכי יחף בגולה ומנעי גרוך
מלמות בצמא ותאמרי על דברי הנביאים גואש אין מייחוש גואשתי בדרכיכם גואש
גוקלי"ר בלע"ז: (ר"ל גוקלי"ר שהוא כא"ן כא"ל לאאר Non chaloir .
בל"א אונגעזארגט): (כו) כי ימצא . בתחל' כשהוא נמצא גנב והוא היה
מוחזק כאמן כן תירגמו יונתן: (כז) ובעת רעתם יאמרו . אי קומה והושיענו

וכן

מכלל יופי

אותו סתם אביו והיא אשתו ומה שאמר נמצאו ואמר דם כאלו אמר דמיס שהרי אמר נפשות: לא
במחשבת , שאמר אם במחשבת ימצא הנכב והוכה ומת אין לו דמים ואת לא מלאת אותם
במחשבת למה הרגת אותם והם נקיים: [ויש מפרשים לא הרגת אותם בעבור שמלאת אותם
במחשבת כי אם על כל אלה כלומר על שהיו מוכיחים אותך בדברים האלה ל"ש] . מצאתים ,
הפיו

ירמיה ב

את ילדתני ילדתנו קרי כי פננו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם
יאמרו קומה והושיענו : (כח) ואיה אלהיה אשר עשית לה יקומו
אם יושיעוק בעת רעתה כי מספר ערף יהיו אלהיה יהודה :
(כט) למה תריבו אלי כלכם פשעתם כי נאם יהוה : (ל) לשוא
הביתי את בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבתכם נביאיכם באריה
משחית : (לא) הדור אתם ראו דבר יהוה המדבר הייתי לישראל

אם

ר ש י

וכן תי ובעידן דבישת חייתי עליהון כפרין בטעותתון ומודן קדמו ואמרין רחיס
עלנה ופרוקנה : (כח) מספר עריך היו אלהיך . בכל עיר ועיר אלוה אחר :
(כט) למה תריבו . איך תבא להחוכה דריז ולומר לא חטאנו : כולכם פשעתם
זי . חף הדויקים במשמע היינו דאמרי אינשי דהדי הוגא לקיא כרצא :
(ל) לשוא הכתי . על חנם כי לא הועיל שיקחו מוסר : אכלה חרבתכם את
נביאתם הרגתם את זכריה וישעיה : (לא) ראו דבר ה' הושיא להם לננת
המן אמר להם ראו כאן מה דבר ה' מועיל : המדבר הייתי לישראל לשון תימא
הוא

מכלל יופי

התי ולקבה הנמצאת ומלוקו מנצח אותם כי כן תזכר הנקבה הנמצא עם הכנוי בחירק התי :
[והרדי"א פירש מנצחית כמו מנצחית אותם והכנוי שנ אל דם כפשות אביונים נקיים ופירושו לא
בסתר כמו המסתרת מנצחית כי אם בפרסום וגלוי על כל אלה הכנפים אזכר גם בכנפיק נמצא
כי היו מתהללים בשפכס דם אחיהם ומביאים דמם על מלבושיהם ל"ג] : כי על כל אלה , טעמו
דבק עם הפסוק הנא אחריו : (לו) מה תזלי , מבנין הקל ושרשו אזכ והנכ שבין התי והזי
במקום פ"א הפועל ולכן תי"ו תזלי בנורי להעמידה ולהוליד נח בינה ובין הזי"ן ועינינו מה תלכי
כתרנונו : (לו) מאת זה , כמו מזה רוצה לומר מן המקום הזה : במבטחך , שם
להם , רוצה לומר בעצורם :

ג (א) ושוב , מקור : (ב) איבה , נכתב בה"א על פי המסרת והקבלה : שגלח , כתיב
שכנת קרי כמו ישגלה ישכנה לשון נקיים ולשון הזנות והשכיבה הוא ענין העבודה
זרה : בזנותך , הקבוצ נא בסימן רנ"ו הזכרים לנד : (ד) קראתי , כתיב ניו"ד כאלו הוא
מדבר בעדו וקרי בלא יו"ד כמו לכמא : (ה) הינטור , איתן שלם ענין שמירה תרגום וישמור
ונטרו וכן לא אטור לעולם : דברתי , כתוב ניו"ד וקרי דברת בשוא התי"ו כנוי הנמצא : ותוכל ,
תרגם יונתן ואסגניאת כלומר הרבית לעשות הרעות ככל יכלתך וזה הפירוש הוא ככון אמר גשית
הרעות כמו שיכלת עשות . או פירושו כאשר יכלת לעשות ויש"ו במקום כאשר כמו אם לא ישבעו
וילינו ושפתי רכנות יהלל פי . וכן במכלל ותוכל הו"ו במקום כאשר רוצה לומר כאשר יכלת ונא
לנקבה בלשון זכר ולא שיהיה זה נופל על זה אלא שנענין כנסת ישראל ידבר לשון זכר כנגד העם
ולשון נקבה כנגד הכנסה והכל אחד : (ו) משבה ישראל , תאר ענין המרד ושרשו שב וכן
מביריו אשר בפרשה : והזני , כמו ותזנה הה"א למ"ד הפועל מומרת ניו"ד וכן צור ילדך תשי
ומטאתם עלפניך אל תמתי . או הוא מדבר לכנסת הנקבה ואע"פ שתחלת הכתוב שלא לטובת
אמר הולכת היא הדבה ימצא כזה נכתוב ש דבר בפסוק אחד לכנסת ושלא לכנסת : (ז) ותרא
ותראה

ני
מי
אי
די
מא
שט
מי
(ל)
אי
(ל)

ברי
(ה)
לעב
(ל)
במל
ובע
ו"ר
כי
(ב'
מס
לך
עלי
את
המל
(רד
לפי
האוי
מקט
תרי
לקח
מתו
תרגו
(הכ
ואין
שאמו
אמר
לכס
כן א
עקש
הדור

„דוא ביסט מיין פֿאַטער ! “ צום שטיין : „דוא דאַסט מיך געצייגט ! “
 מיר ווענדען ווייל דען נאַקקען צו , ניכט דאַן געזיכט . ווען עס אַוהנען אַכער
 איבעל געהעט , זאָגען זיא : „ אויף , הילף אונס ! “ (כח) וואָ זינד דען
 דינע געטטער , דיא דוא דיר געמאַכט האָסט ? — מעגען זיא זיך דאַך אויפֿֿ
 מאַכען , אונד דיר אין דינעם אונגליק העלפֿען ! דען נאָך דער צאַהרל דינער
 שטערטע זינד יאָ דינע געטטער , יהודה ! (כט) וואָרום האָרעדט איהר נאָך
 מיט מיר ? — איהר זידיאָ אַללע פֿאַן מיר אַכנעפֿאַללען , שפּריכט דער עוויגע .
 (ל) פֿערגעכענס ציכטיגע איך איירע קינדער , זיא געהמען קיינע לעהרע אָן ;
 אייער שווערד פֿערצעהרט איירע פּראָפֿעטען , וויא רייסענדער לעווע .
 (לא) אָ איהר אויסגעאַרטעטעם געשלעכט ! מערקט אויף דעם עוויגען וואָרט !
 וואָר

ב א ו ר

בריתנא ! “ (הכ"ל) . כי וכו' . ארי אחריו נפולאמי קדל , ולא שיאז דחלתי לקביל אפיהון .
 (הכ"ל) . פנו וגו' . רוצה לאמור , כל עבודתם אינה אלא לעבודה זרה , אינס פונים
 לעבודתי כלל , ופנותם אלי אינו אלא בעורף , והיא כפירה בי , וכן נזכרה הפניה בעורף
 (להלן מ"ח ל"ט) : הפנה עורף מואב בוש . (רד"ק) . ומנאנו מאמר דומה לזה שלפנינו
 במלות ובכוונה , בספר דברי הימים ב' (כ"ט ו"ו) : ויסבו פניהם ומשכן ה' ויתנו עורף .
 ובעת וכו' . ובעידן דבישתא אתיא עליהון , כפרין בטעותהון , ומודין קדמי , ואמרין :
 „ רחיס עלנא , ופרוקנא ! “ (הכשדי) . רעהם וגו' . כשתנא עליהם הרעה , ורחיס ,
 כי אין אלהיהם מושיע אותם , יאמרו אלי : קומה והושיענו , כמו שאמר נדקיהו (להלן כ"א
 ב') : דרש נא בעדני את ה' כי נבוכדנצר מלך בבל נלחם עלינו . (רד"ק) . (כח) כי
 במספר וכו' . ואם תאמר , אין לי אלהים אחרים , מהספר עריך היו אלהיך , כי בכל עיר יש
 לך אלוה . (הכ"ל) . (כט) למה וגו' . ענין מריבה ותלונה , אמר , כשינא האויב
 עליכם , אתם מריבים עלי , ואומרים : למה עזבנו ה' , ויתננו ביד אויבנו ? ולמה זה
 אתם מריבים עלי ? והלא כלכם פשתם בי . (הכ"ל) . אלו . מסדר הטעמים הפרוד
 המלה הזאת באתנא , ועל פיו תרגמתי אשכנזית . כלכם . פירוש , גדוליכם וקטניכם .
 (רד"ק) . פשעהם בי . מרדתן בזימרי . (הכשדי) . (ל) לשוא וכו' . אמר בניכם ,
 לפי שאמר כלכם , אמר , למה אתם מריבים עלי ? ואם תאמרו , למה אני מכה אתכם ביד
 האויבים ? אתם פשתם בי , ואם תאמרו , למה אני מכה את בניכם ? לפי שהם למדים
 מקטנותם , לדבר שוא , ואם מייסרים אותם נביאי ה' , מוסר לא לקחו , אם כן , למה
 תריבו עלי ? ויכתן תרגם לשוא , למן , כלומר , בחנם הכיתי אותם , כי מוסר לא
 לקחו , ורבותיכו' ל' פירשו לשוא , על עסקי שוא , שאמרו (שנת דף ל"ב) : בעון נדריכם בניכם
 מתים , דכתיב לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו , על עסקי שוא . (רד"ק) . וכל' את
 תרגמתי כדעת יונתן בן עוזיאל . אבלה וגו' . קטלת חרבכון נבייכון , כאריא דמתבל .
 (הכשדי) . נביאיכם . יש מפרשים , כי אמר זה על זכריהו ועל אוריכו הנביאים , שהרגום ,
 ואין זה הפירוש נכון , כי לא היה אומר נביאיכם , כי לא היו נביאיכם אלא נביאי השקר , כמו
 שאמר (למעלה פסוק כ"ו) וכהנייהם ונביאייהם , אלא הככון כמו שפירש אדוני אני ז"ל ,
 אמר נביאיכם , שהם נביאי שקר , אתם הרגתם אותם , כשמעפס דבר ה' , ונבואתם גרמה
 לכם אבד הנפשות , לפיכך אמר , כאריה משחית , שמשחית הבשר , וקורעו קרעים בטרפו ,
 כן אתם השחתם אותם בנפשותם ונגופותם . (רד"ק) . (לא) הדור וכו' . אתם , דור
 עקש ופתלתול , אשר לא הלכתם נדרכי אבותיכם הישרים ! וכן תרגמתי אשכנזית . וה' א'
 הדור ה"א הקריאה (פֿאַקאָטיף) , ראה בדברי ר' שלמה ז' מלך . אתם וגו' . אתון ,
 קבילו

תרגום אשכנזי

וואר איך ישראל איינע וויסטע ? דיכט פֿערפֿינסטערטעם לאַנד ? — וואַרום
 שפּריכט מיין פֿאַלק : „ וויר זינד געשידען , קאַממען ניכט מעהר צו דיר ? „ —
 (לב) פֿערגיסט דיאָ יונגפֿרויאַ אַיהרעס שמוקעס , אַיהרעס געשמיידעס דיאָ
 ברויט ? — אונד מיין פֿאַלק פֿערגיסט , וויט אונדענקליכען צייטען , מינער ! —
 (לג) וואַרום בעשענעסט דואַ זאָ דייגען וואַנדעל , גונסט צו זיכען ? פֿירוואַהר !
 דעס לאַסטערהאַפֿטעסטען לעבענס בעפֿלייסעסט דואַ דיר . (לד) יאָ , ועלכסט
 דיר פֿטיגער , אונשולדיגער מענשען בלוט האַפֿטעט אַן דיינעם שאַפֿזע — דואַ
 טראַפֿסט

ב א ו ר

קניו פּתנמא דה ! (הכשדי) * ראו דבר ה' . הנינו מה שהוא אמר לכם , כו' יש ראיה בלב ,
 כמו (קהלת א' ט"ו) ולבי ראה הרבה , ראה דבריך טובים (שמואל ב' ט"ו) * והדומים
 להם , ויבדק : כי נכונת המן הראה להם , לפיכך אמר להם ראו , ולא אמר
 שמעו . (רד"ק) . ואנכי תרגמתי על פי הדיעה הראשונה . המדבר וכו' . אם הייתי להם
 כמו מדבר , או ארץ מאפליה , שלא יומנא בהם האדם נרכו , אלא כל נרכס וסיפוקס מנאו
 צו , כל זמן שהלכו אחרי . (הכ"ל) . היותי וגו' . הא כמדבר צדי , דלית ביה הכאה ,
 הוה מימרי לישראל ? אם כארע סורבא ? (הכשדי) * ארץ מאפליה . פירוש , ארץ
 אפל , ולהגדיל האפל , סמך אותו למלת יה , וכן (שיר ט' ו"ו) שלהבת יה , כהדרי אל
 (תהלות ל"ו ז') , עיר גדולה לאלהים (יונה ג' ג') , ותהי לחדת אלהים (שמואל א'
 י"ד ט"ו) . (רד"ק) . ועל פי זה תרגמתי אשכנזית . וראה בטפר ישעיה (כ"ט י"ט) .
 רדנו * ענין הפרשה והבדלה , כמו (זופטיס י"ד ט') , ראה שם נדברי רש"י ז"ל וירדה אל
 כפיו , וכאשר ביאר פה רש"י בשם מדרש רבי תנחומא , וכמנינו ז"ל השתמשו הרבה בשאר
 הוה בהוראה הנזכרת , וקרוי לזה תרגום הכשדי : אטלעגא , וכן תרגום (ישעיהו כ"ט ז')
 מרודים , ראה שם בבניאורי , ועל פי זה מתורגם אשכנזית . וכתב רד"ק ז"ל : " רדנו ,
 מענין רד עם אל (הושע י"ב א') , שהוא ענין ממשה . , וכסם אסד מחכמי העמים הוויא
 המלה הזאת מלשון הערב , שנה יורה שורש רוד על ענין חפז ורזון , ויתורגם כל"א (וויר
 בלויבען בייא אונזערם וויללען) , והבזוכר יבאר . לא וכו' . לא נמוז עוד לפולחך .
 (הכשדי) * (לב) התשבח וגו' . האפשר , דמתגשי בתולתא תיקונהא , כלתא קיסוטהא ?
 (הכ"ל) . בחולה וכו' . שיעור המקרא : מה כפלאה סכלות ישראל , הסתאים בנפשות
 לה' אלהיהם ! בתולה לא תשכח נזמה וסליחה , וכלה תזכור תמיד את ענקיה ונמידה ,
 והם דברים קלי הערך , כנזים בעיני משכילים , והם שכחו זמן רב את אל מחוללם , אשר
 פדס מני נר . ועמיו וגו' . איך שכחו אותי היום , והלכו אחרי אלהים אחרים , זה כמה ימים
 ונשים ? ובאמרו אין מספר , הוא להפלגה . (רד"ק) . (לג) מה הטיביו וכו' . כוונת
 המאמר : למה תתראו כנים ועובים , ותכזבו לה' בפיכם ובלשונכם , ותחשבו , שישוב
 להטות אליכם חסד , ולא הוב אתכם , כאשר מאז ? הלא עוונותיכם רבו למעלה ראש ,
 ודרכיכם רעים ונשפתים מאוד מאוד . גם את וגו' . סורת על כל רוע דרך , ללמוד את
 הסקולקלת שכולן * (מדברי רש"י) . ועל פי הרב ז"ל תרגמתי אשכנזית , ולמתרגם הכשדי
 ולרד"ק ז"ל דרך אחר בזה . (לד) גם בכנפיך וכו' . בכנפי בנדך , על דרך ויז נכנס על
 בגדי וכל מלבוסי אנאלתי (ישעיהו ס"ג ג') , ויוכתן תרגום : אף בסתרא אשתכחת , ראשית
 דם זכי , תרגום בכנפיך בסתרא , כמו ולא יגלה כנף אביו (דברים כ"ג א') , שמפרשין אותו ,
 סתר אביו , והיא אשתו , ומה שאמר נמנאו , ואמר דם , כאילו אמר דמים , שהרי אמר
 בפשות . (רד"ק) . וראה טעם תרגומי האשכנזי בתרגום ספר מנחה טהורה (תגי ב' י"ב ,
 זכריהו ט' כ"ג) , ובניאור הכסר ר' יואל ברו"ל ז"ל לספר זמירות ישראל (ע"ט י"ב) .
 בפשות . בלא בניאור הרב רבי הירץ וויל כ"ע לפטר ויקרא (ב' א') , ובניאור ותרגום
 רמב"מן

אם ארץ מאפליה מדוע אמרו עמי רדנו לוא נכוא עוד אליה :
 (לב) הַתְּשִׁיחַ בְּתוֹלָה עֲדִיחָה פִּלְהָ קִשְׁרִיָּה וְעַמִּי שְׂכַחוּנִי יָמִים אֵין
 מִסֵּפֶר : (לג) מִהֲתִיטְבִי דְרַבְּךָ לְבַקֵּשׁ אֶהְבֶּה לְכֵן גַּם אֶת־הַרְעוֹת
 לְמִדְתִּי לְמַדָּת קִרִי אֶת־דְרַבְּךָ : (לד) גַּם בְּכַנְפֶיךָ נִמְצְאוּ יָדַם נַפְשׁוֹת
 אֲבִיוֹנִים

ר ש " י

הוא לכך נקוד' מ"ס רפיוה"א בחטף פת"ח כלום נדמה לאבותיכם שהיא מדבר
 כשהלכו בו שהורדתי להם לחם זה ודבר יום ציומו : מאפליה • לשון חשך :
 מדוע • אמרתם : רדנו • נכדלנו מומך כמו הרוד' פת מן התנור כך מדרש
 ה' הנחומא ומנחם פירש רדנו לשון ירידה ועוד פנים אחרים : (לג) תישיבי •
 תקשטי ענמך לקראת נאפיד כמו (מלכים ב' ט') ותיטב רחשה דחזבל כפרשת
 יהוא : גם את הרעות למדת • חזרת על כל רוע דרך ללמוד את המקולקלת
 שכולם : גם • לשון אפילו • לכן • לשון שנועה אמת אך את הדרך הרעה
 שכל הדרכים למדת לענמך • לימדת הנהגת : (לד) לא במחזרת מנחתים •
 לא מנחת אותם במחזרת כשהרגת אותם : כי על כל אלה • שהיו מוכיחים אותך
 בדברים

מכלל יופי

ותראה כתיב ואחד הוא : בגודה , תאר והמשפט בגודה נשוא בפלס רחוקה ונא בקמן הבי"ת
 על דרך היסוד : (ח) [שלחה היה ואתן את ספר כריתיה אליה , אם יאמר לך אומר
 כי ה' שלח את ישראל מעל פניו ונתן להם גט כריתות ולא ישובו אלי עוד הנה תשובתו בנדו
 שובו בניס שובנים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה
 והנאתי אתכם ציון וכתתי לכם רועים כלבי ורעו אתכם דעה והשכל הנה צפירוש איתמר כי
 אחרי חרבנם וגלותם ישובו לקדמותם ויקנצם ה' מכל הגוים ומכל הארצות אשר הלכו שמה
 ויביאם אל אדמתם כמו שפורש באר היטב גם בנבואת יחזקאל סימן ל"ו וסימן ל"ז ובדברי כל
 הנביאים פה אחד וכן נאמר בזה המקום ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והנאתי
 אתכם ציון כי אפילו יהודי אחד שיהיה לבדו בעיר מערי הגוים משם יקחי וכן אפילו שנים לבדם
 באומה אחת ויביאם לציון ויתן עליה רועים כלבו שיהיו צדיקי' ויעשו רכובו לא כרועי' הראשיכים
 והם מלכי ישראל ויהודה שהיו מדריכים אותם בדרך רעה ולעבוד ע"ז אבל ירעו אותם דעה
 והשכל בדרכי ה' ובתורתו , ומה שאמר שלחתי ואתן את ספר כריתותיה אליה הוא משל על
 גרושם וגלותם שגלו מעל שלחן אביהם על כל קטאתם כמו הבעל שמגרש את אשתו כי מנא בה
 ערות דבר אבל זה הגרוש לא יהיה לנצח אלא כל זמן שיעמדו במרדס כמו שאמר אחר זה הלך
 וקראת את הדברים האלה צפונה ואמרת שובה משונה ישראל נאם ה' לא אפיל פני בכם כי חסיד
 אני נאם ה' לא אטור לעולם כי ספר כריתותיה לא היו גט פטורין בהחלט אלא על כל אודות
 אשר נאפה משונה ישראל שכל זמן שיתמידו במטאם יהיה ספר הכריתות קיים ועל כן ה' מצוה
 את הנביא שיתרה בעשרת השבטים גם אחרי גלותם שובה משונה ישראל כי אם תעשו תשיבה
 לא אפול פני בכם ולא יתמיד ספר הכריתות כי חסיד אני לא אטור לעולם וכמו שאמר בתהלת
 זאת הנבואה לאמר הן שלח איש את אשתו והלכה מאתו והייתה לאיש אחר הישוב עוד אליה ואת
 זניתי רעים רבים ושוב אלי נאם ה' כי אע"פ שלחתי את אשתו היא כנסת ישראל מעל פניו ונתן
 לה ספר כריתות והלכה מאתו ותנאף את האנן ואת העץ עם כל זה ושוב אלי נאם ה' כי בשבט
 נתגיב

ירמיה ב ג

אֲבִיוֹנִים נְקִיִּים לֹא-בְמַחְתֶּרֶת מִצְאֲתִים כִּי-עַל-כָּל-יְהוָה :
(לה) וְהֵאמְרוּ כִי נְקִיתִי אֲךָ שָׁב אִפּוּ מִמֶּנִּי הֲנִנִי נִשְׁפָּט אֹתְךָ עַל-
אֲמַרְךָ לֹא חָטָאתִי : (לו) מִה-הַזֹּלִי מֵאֵד לְשָׁנוֹת אֶת-דְּרָכְךָ גַם
מִמְצָרִים תִּבְשִׂי כַּאֲשֶׁר בְּשֶׁת-מַאֲשׁוֹר : (לז) גַּם מֵאֵת זֶה תִּצְאִי וַיִּדְרֶךְ
עַל-רֵאשֶׁךָ כִּי-מָאֵס יְהוָה בְּמִבְטְחֶיךָ וְלֹא תִצְלִיחִי לָהֶם :
ג (א) לֵאמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהִלְכָה מֵאֵתוֹ וְהִיחֶה

לאיש

ר ש י

בדברים האם : מנאיתי כה יאמר לנקזה לשון פעלת והרבה יש בספר יחזקאל (י"ז)
את נשחתם : (לה) ותאמרו : בלבך : כי נקיתי . אשר זכאה חני נפשי :
נשפט אותך . בא עמך במשפט : (לו) תזלי . לשון זלזול לשנות את דרכך לעזוב
אותי ולסמוך על מזרים לעזרה בימי יהויקים ונדקיהו (ל"ק ל"ז) : לשנות לשון
שינוי : כאשר בושת מאשור . שסמוך אחז עליו ויזר לו ולא חזקו כמה שנאמר
(בדברי הימים כ"ח) :

ג (א) לאמר הן ישלח וגומר . יש לי לומר שאין עוד את ראוייה לי כי כן דרך
המשל' את אשתו והלכה לה וגו' ואת זנית רעים רבים . עם אלהים רבים

ואף

מבלל יופי

בתשובה שלימי' ישובו אל בעלה הראשון ויבעל אותם וישיבם על אדמתם וזהו שאמר הנביא ישעיה
אזיה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה כי לא שלחתיה בהחלט אלא בעונותיכם נמכרתם
ונפשעיתם שולחה אמכם וספר הכריתות יתמיד כל זמן שתהיו פושעים וחטאים כי בזה התנאי
היו הנרושים לא לעולם כי השי"ת לא עזב את עמו ונחלתו עזיבה מוחלטת נכחיות אבל ישיב
ירחמנו יכבוש עונותינו וישליך במגלות ים כל חטאתם כאשר העידו כל הנביאים' פה אחד ל"ט :
בריהותיה , שם מקובץ בלשון רבים : בגדה , בא בצרי עי'ן הפעל על דרך היחיד וכן נטרה
את הכרמים והדומים להם : (ט) מקל זנופה , מן הכפולים בשקלתם עזם בחולם ופירושו
מקלות והמסרת עליו לית חסר בקלילותה' ובדברי רבותינו ז"ל מפרשים אותו כמשמעו ואמרו
קול באשה ערוה ומה טעם והיה מקל זנופה ותנאף את האבן ואת העץ : וחזקף , פועל יוצא
או פירושו עם הארץ כבדיו : (יב) הלוד , אינו אומר לכביא שילך לפניה במקום שגלו עשרת
השנטים בחלח וחבור אלא פירוש הלוד ענין זרוח כמו לכה נא אנסכה בשמחה לכו ונפילה גורלות
והדומים להם ומה שאמר וקראת רוצה לומר שיקרא הדברים האלה בירושלים לפני זקני יהודה
ויקרא הדברים כנגד ישראל שגלו כאלו מדבר עמהם פנים בפנים ואומר להם שובה משונה ישראל
רמוז להם שעתידים לשיב בארצית הימים : לא אפיל פני , לפי שהכעס נראה בפנים כנהו בס
ופירושו כעסי כמו שמתתי אכי את פני בחיש ההוא פני ה' חלקם והדומים להם . ומה שאמר לא
אפיל פני בכס רוצה לומר לעולם וטעם לעולם לשנים ללא אפיל ולא אטור כי כבר הפיל פניו
בזה בהגלותו אותם : (יד) שובבים , תאר ענין המרד : בעלהי , כמשמעו כלומר אנבעל
בכס אחרי שגרשתי אתכם . והרי"ק פירש כי כל לשון בעילה שהיא דבוק עם ב"ת הוא ל' גנאי
וכן ואנכי בעלתי בס ולכן פירושו קבתי כלומר קבתי בהם בזמן שעבר אך עתה אקבץ אתכם וכן
אמר בערני בע"ל ח"ל רג"ל בא"ל מ"א כלומר קן בה וגרשה : ממשפחה , האימה נקראת
משפחה